

не на усиление власти князя, а для грамотного развития и создания централизованного государства. Можно сказать, что Статут был одним из первых систематизированных правовых актов в Европе.

С. В. Лозінська

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права,
Хмельницький, Україна*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Політика Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього природного середовища спрямована на вирішення таких основних завдань: підтримка і поліпшення якості навколишнього середовища, охорони здоров'я населення, ощадливого і раціонального використання природних ресурсів, сприяння заходам на міжнародному рівні, спрямованим на розв'язання регіональних і глобальних проблем довкілля. Загалом головною метою політики Євросоюзу у цій сфері полягає в досягненні високого ступеня охорони навколишнього середовища.

Основними органами, які беруть участь у розробці й реалізації екологічної політики є Екологічна рада, яку іноді називають радою міністрів навколишнього середовища, що діє в рамках Ради ЄС; Генеральний директорат з питань навколишнього середовища, який очолюється одним із членів Європейської комісії; Комітет з питань навколишнього середовища й захисту споживача Європейського Парламенту. Спеціалізованою установою ЄС у сфері охорони навколишнього середовища є Європейська агенція з охорони навколишнього середовища (Європейське екологічне агентство та Європейська мережа інформації і спостереження за довкіллям (<http://www.eea.europa.eu/>)), які були засновані Постановою Ради Міністрів від 7 травня 1990 року, почали функціонувати у 1994 році, знаходяться в Копенгагені.

Мета діяльності агентства полягає у забезпеченні Спільноти об'єктивною інформацією щодо стану довкілля на європейському рівні з метою вжиття необхідних заходів для захисту навколишнього середовища, в оцінці імплементації цих заходів і забезпеченні надходження достовірної інформації до громадськості [1, с. 189-190]. До головних завдань агентства належить також реєстрація, перевірка і оцінювання екологічних даних; інтегрувати європейську інформацію в міжнародні програми моніторингу стану навколишнього середовища, заснованих ООН; прискорювати розвиток методів підрахунку шкоди, завданої навколишньому середовищу; поширювати обмін інформацією щодо найкращих технологій для попередження або зменшення збитків навколишньому середовищу; надавати допомогу ЄС та державам – членам для ухвалення відповідних рішень щодо поліпшення стану довкілля.

Агентство створено як координаційний центр Європейської мережі обміну інформацією і спостереженням за довкіллям, що поєднує 600 екологічних організацій Європи (24 держави-учасниці). У рамках Європейської мережі діють дев'ять

тематичних центрів, які ведуть спостереження за викидами в атмосферу і якість повітря, за станом внутрішніх водних об'єктів, земельними ресурсами, морським та береговим середовищем, ґрунтами, водними ресурсами, охороною природи та відповідно реєструють джерела інформації [2].

Екологічне законодавство Європейської спільноти розвивалося протягом останніх 30 років і налічує близько трьохсот законодавчих актів, серед яких є директиви, регламенти, рішення, рекомендації, а також інші політичні документи. Текстові версії документів чинного екологічного законодавства ЄС викладені у Довіднику законодавства Співтовариства, який постійно оновлюється.[3] Нормативні акти у Довіднику розподілені за 20 главами. Глава 15 охоплює законодавство в галузі довкілля, споживання та здоров'я. Розділ 15.10 присвячений довкіллю й включає в себе 4 підрозділи: «Загальні положення та програми»; «Забруднення та шкідливі фактори»; «Космос, довкілля та природні ресурси»; а також «Міжнародне співробітництво».

Одним із аспектів екологічної політики Союзу є наближення до екологічних вимог ЄС країн-кандидатів. В залежності від відставання у питанні охорони довкілля країни-кандидата від держав-членів, питання підготовки до вступу в його екологічному аспекті може створити необхідність залучення великих інвестицій. Тому Європейська Комісія заохочує країни до мобілізації значних внутрішніх та зовнішніх фінансових ресурсів, особливо приватних фондів, для забезпечення відповідності вимогам у цьому питанні.

Виконання екологічних вимог Співтовариства не є лише «односторонньою справою» держави – кандидата. У випадку із державами Центральної та Східної Європи, Союз виділив значну фінансову допомогу (через «Agenda 2000»¹) на екологічне інвестування у країнах-кандидатах, зокрема через «доприєднавчий» інструмент структурної політики (ISPA²), а також на оновлену програму PHARE³ та Спеціальну програму з сільськогосподарського розвитку та розвитку села SAPARD⁴. ISPA, роботу за якою було розпочато у 2000 році, виділяє більше 500 млн.євро щорічно на інвестиції в охорону довкілля на період 2000-2006 рр. [4, с.69,108,124]

Країни-кандидати самі мобілізують ресурси, які їм потрібні для виконання екологічних «*acquis*». Однак Співтовариство та держави-члени шляхом участі у двосторонніх програмах відіграють важливу роль. Зокрема, Комісія інтенсифікувала свою роботу в екологічному секторі через програму PHARE та шляхом заохочення

¹ Програма дій Європейського Союзу з огляду на розширення, головна мета якої – реформування політик Союзу (зокрема сільськогосподарської та структурної) та визначення фінансової перспективи на період 2000-2006 рр.

² «ІСПА» програма – один з трьох фінансових інструментів Європейського Союзу (разом з «ФАРЕ» та «САПАРД») на допомогу країнам-кандидатам з Центральної та Східної Європи в підготуванні до вступу в ЄС. «ІСПА» – «інструмент структурної політики за довступного періоду», спрямований на розвиток транспортної інфраструктури та охорону довкілля країн-вступників, має на меті соціально-економічне гуртування країн ЄС.

³ «ФАРЕ» програма – один з фінансових інструментів ЄС на допомогу країнам-кандидатам з Центральної та Східної Європи в підготуванні до вступу до ЄС, започаткована 1989 року.

⁴ «САПАРД» – «Спеціальна передвступна програма для сільського господарства та розвитку села» має на меті структурні перебудови в аграрному секторі країн-вступників та запровадження тієї частини «правового доробку Спільноти», який стосується його спільної сільськогосподарської політики.

країн-кандидатів до участі у фінансовому інструменті Співтовариства стосовно довкілля (LIFE⁵).

За оцінками Комісії, країни-кандидати повинні витратити 2-3% ВВП щорічно протягом кількох років для повного запровадження «*acquis*» стосовно екологічних вимог. Останні дослідження підтвердили, що необхідні витрати ВВП на ці цілі склали від 2% для Чеської Республіки до 11% для Болгарії [5]. Джерела фінансування включають позики міжнародних фінансових установ, двосторонні гранти та кредити, позики комерційних банків, прямі іноземні інвестиції, та надходження від оплати за споживання, відрахувань та податків.

Перехідні періоди після набуття членства в ЄС необхідні для впровадження «інвестиційно-містких» директив. Однак перехідний період повинен супроводжуватись впровадженням програм, які мають містити проміжні цільові показники та результати, що їх можна відслідковувати після дати прийняття.

Технічну допомогу Європейської Комісії зробили доступною для того, щоб уможливити розробку механізмів впровадження та фінансування екологічних стратегій через так звану програму «PEPA» – «Програму екологічних пріоритетів для вступу» («*Priority Environmental Programme for Accession*»). Програма почала роботу у 1999р, і її роль полягає у підтримці розробки планів впровадження «інвестиційно-містких» директив та у забезпеченні, щоб країни мали пріоритетний список проектів для впровадження протягом наступних кількох років. У перший рік програма PEPA спрямовується на планування інвестицій, а у наступні роки центр ваги переміщується на розробку списків довготермінових пріоритетних проектів.

Наступним напрямом екологічної політики ЄС є визначення пріоритетних сфер дій та постановка ключових завдань для держав-кандидатів, які повинні бути виконані на момент приєднання. Так, для країн Центральної та Східної Європи основними проблемами екологічного характеру, які необхідно було вирішувати не лише в довготерміновій перспективі але й в стратегії з метою вступу, були наступні:

– забруднення повітря, яке відбувається здебільшого через стаціонарні джерела забруднення (теплоелектростанції та районні ТЕЦ). Першим кроком було визначення зон та осередків, де перевищуються ліміти ЄС та модернізувати очисні споруди, щоб вони відповідали європейським стандартам;

– управління відходами, яке полягає у прискоренні заходів із наближення законодавства у деяких країнах, а також прискорення національних інвестиційних програм, модернізація сміттєспалювальних заводів;

– забруднення води. В більшості країн впроваджуються програми основного інвестування у покращення якості та управління відходами води, однак ще досягнуто мало успіхів у запровадженні та застосуванні Директиви щодо «нітратів»;

– контроль за промисловим забрудненням та управління ризиками: ця сфера вимагає особливої уваги з боку країн-кандидатів, оскільки у них є багато промислових підприємств та електростанцій, що забруднюють довкілля промисловими відходами;

– ядерна безпека та захист від радіації: всі країни мають прийняти основні закони, які мають бути доповнені підзаконними актами для їх повного виконання.

Країни-кандидати повинні заповнювати прогалини у своєму законодавстві та адміністративних правилах, також поліпшити екологічну ситуацію, посилюючи в той самий час свою економіку та конкурентоспроможність.

⁵ «LIFE» - програма ЄС, яка реалізується в рамках фінансової перспективи 2007-2013 рр. та стосується боротьби із зміною клімату та зменшення біорізноманіття Європи.

Допомога країнам-кандидатам у галузі охорони довкілля значно зросла з 2000 року, зокрема завдяки «доприєднанчому» інструменту структурної політики ISPA, який стосується довкілля та транспорту.

Для забезпечення ефективного використання ресурсів важливо координувати та цілеспрямовано використовувати зовнішню допомогу. Тому Комісія вирішила розширити діалог та співробітництво із державами-членами та міжнародними фінансовими установами. Вона також надаватиме юридичну та адміністративну технічну допомогу та поради країнам-кандидатам стосовно імплементації екологічних «*acquis*».

Незважаючи на те, що екологічні важелі починають поступово впроваджуватися в різні сектори економіки України, на сьогодні ще не всі галузі національного законодавства містять екологічне спрямування, а головне – в них не завжди містяться забезпечувальні механізми для впровадження екологічних вимог. Тому власне екологічний напрям в регулюванні галузей господарської діяльності України має бути домінуючим в світлі адаптації екологічного законодавства України до законодавства ЄС.

Використані джерела:

1. Грицяк І. А., Говоруха В. В., Стрельцов В.Ю. *Правова та інституційна основи Європейського Союзу: Підручник / за заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, О. Рудіка, Л. Прокопенка, В. Стрельцова.* – Х. : Магістр, 2009. – 620 с.
2. *Участь України в агенціях і програмах Європейського Союзу: перспективи та можливості / Міжнародний центр перспективних досліджень.* – К., 2008. – 336 с.
3. Портал законодавства Європейського Союзу *EUR-Lex [Електронний ресурс]* // Режим доступу: <http://eur-lex.eu.int/eur-lex/lex/en/repert/index.htm>.
4. *Європейський Союз. Словник – довідник / ред. М. Марченко.* – К.: К.І.С., 2006. – 140 с.
5. *Болгарія: проблеми задоволення вимог екологічних Директив ЄС.* // Світовий Банк. – Жовтень, 2000.

Н. Г. Макаренко

*професор кафедри військового права Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна*

ГУМАНІТАРНА ІНТЕРВЕНЦІЯ ТА ПРИНЦИП ПОВАГИ ПРАВ ЛЮДИНИ

Після закінчення холодної війни РБ ООН активізує свою діяльність у сфері колективної безпеки та у відповідь на масові грубі порушення прав людини, які виникають внаслідок неміжнародних збройних конфліктів (Сомалі, Руанда) чи державної політики (Ірак) приймає рішення про здійснення примусових збройних заходів. Проте, сподівання, які покладались на РБ ООН у сфері силового захисту прав людини не виправдались, про це свідчать події в Косово, грубі порушення прав людини, в тому числі миротворцями, в Сомалі, Ліберії, Нігерії, Руанді. Кількість збройних конфліктів, особливо неміжнародного характеру, та пов'язаних з ними